

XXVII. ÉVFOLYAM 9. SZÁM 2017.



# ZeneSzó

A MAGYAR KÓRUSOK, ZENEKAROK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESÉK  
SZÖVETSÉGE - KÓTA LAPJA

ÁLDOTT KARÁCSONYI ÜNNEPEKET! 2017

# 1. Országos KARVEZETŐI Szakmai Nap

2018. február 10.

SZÉKESFEHÉRVÁR  
ÖREGHEGYI KÖZÖSSÉGI HÁZ  
(8000 SZÉKESFEHÉRVÁR, FISKÁLIS ÚT 93.)

## Kínálatunkból:

- repertoárbővítés
- szakmai kerekasztal beszélgetés
- mini „karvezetés kurzus”
- tapasztalatcsere gyakorló karnagyok között
- kórushangképzési praktikák
- kottabörze

Bővebb információ:  
<http://kota.hu/aktualis.html>

Gyakorló kórusvezető vagy?  
Itt a helyed a továbbképzésen!



Negyven éves a mohácsi Bartók Béla Vegyeskar (Törtely Zsuzsa) .....	3. oldal
Az Eötvös József Collégium Kodály-megemlékezése (Köteles György) .....	4-5. oldal
A Reformáció 500. évfordulójára emlékeztek Szekszárdon (Naszladi Judit) .....	5. oldal
Jubileumi Kodály hangverseny Szekszárdon (Naszladi Judit) .....	6. oldal
“Éneklő Magyarország” – Gondolatok egy konferencia kapcsán (Stumpf Gábor) .....	7-8. oldal
Megvédte tavalyi győzelmét a Vox Mirabilis Kamarakórus (Zemlényi Katica) .....	8. oldal
Gondolatok egy emlékhangverseny után. Királykoronázás császárhimnusz nélkül (Szőnyiné Szerző Katalin) .....	9-11. oldal
<b>NépZeneSzó</b>	
Mi is az a népzene? (Dr. Fehér Anikó) .....	12. oldal
Bemutatkozás a Polgárok Házában (Dr. Gerzanics Magdolna) .....	12-13. oldal
Kórustalálkozó Veresegyházon – Jubileumi megemlékezés Kodály Zoltán tiszteletére (Veréb József) .....	14-15. oldal
Szemtől szemben a karnaggyal, avagy kórusok hátulnézetben - I. rész -(Herény István) .....	16-19. oldal
Egy kis technika... 132. (Dr. Bruckner Adrienne) .....	18-19. oldal

Háttlap: I. ORSZÁGOS KARVEZETŐI SZAKMAI NAP - 2018. FEBRUÁR 10.



**“Nől a dér, álom jár,  
hó kering az ág közt.  
Karácsonynak ünnepe  
lépeget a fák között.**

**Én is, ládd, én is, ládd  
hóban lépegetnék,  
ha a jeges táj fölött  
karácsony lehetnék.**

**Hó fölött, ég alatt  
nagy könnyvből dalolnék  
fehér ingben, mezítláb,  
ha karácsony volnék.”**

**Weöres Sándor**

*Minden Kedves Olvasónknak áldott  
Karácsonyt és eredményes, boldog Újéztendőt  
kíván szeretettel 2017 Karácsonyán  
a KÓTA vezetősége és a ZeneSzó szerkesztője*

# NEGYVEN ÉVES A MOHÁCSI BARTÓK BÉLA VEGYESKAR

## Az énekkar közösségformáló ereje példaértékű

Főnnállásának 40. évfordulóját ünnepelte november 18-án este a Duna-parti kórus. A koncertnek otthont adó helyi ifjúsági centrum hangversenyterme zsúfolásig megtelt a kórusmuzsikát szerető közönséggel.

No de tekintsünk egy kicsit vissza a kezdetekhez! 1977 őszén Krausz György karnagy alapította az együttest. Már a mega-



Mohácsi Vegyeskar

lakulástól folyamatosan jelentős missziót végeztek koncertjeikkel, órátorius művek bemutatásával a baranyai térségben. 1986-tól pedig számos európai országban szerepeltek, a magyar kóruskultúra és Mohács város jó hírét víve a világba. 1987-ben és 1992-ben érték el a „Fesztiválkórus” minősítést. 1996-tól dr. Hoppál Péter karnagy vette át a vezetést. Baranya Megye Nívódíját és a „Hangversenykórus” minősítést 2000-ben nyerték el. Számos koncert, kitüntetés, CD-lemez jelezte gyümölcsöző és eredményes munkájukat.

Újabb karnagyváltás következett be 2009-ben. Dr. Hoppál Péter politikai szerepvállalása, parlamenti tevékenysége, megszorított szakmai munkája miatt fájó szívvel köszönt el a kórustól, akikhez azonban azóta is mély emberi barátság fűzi. Az új együttes-vezető, Véghelyi Ákos töretlen hittel, lelkesedéssel, hozzáértéssel végzi azóta is az elődök által megkezdett munkát. Egyebek mellett 2010-ben a Salzburgi Dómban énekeltek Mozart: Credo mise című művét, 2015-ben pedig a Pécsen másodszor megrendezett Europa Cantat aktív résztvevői voltak. Az elmúlt évek során számos történelmi megemlékezésen, jótékonyági rendezvényen működtek közre.

Az ez év novemberi jubileumi hangversenyt nagy várakozás előzte meg. Az ünnepi díszbe öltözött hangversenyteremben, a vadonatúj kórusruhában föllépő együttes Véghelyi Ákos karnagy irányításával Marc A. Charpentier: Te Deum című művével indította az estet. Ezt követően Szekő József polgármester köszöntötte a jubiláló énekkart. A városvezető kiemelte a város karnagyjait, és a város kulturális életében vállalt szerepüket, érdemeiket. Egyúttal elismerő oklevéllel jutalmazta a kórust és karnagyát e jeles ünnep alkalmával.

A folytatásban G. O. Pitoni: Laudate Dominum, majd a 16. századi francia szerző, Pierre Certon: Piaci pletyka című műve következett. A színes repertoárt tovább gazdagította H. L. Hassler: Ach weh des Leiden, Händel: Tochter Zion és Saint-Saëns: Ave verum című opusainak fölszabadult és hiteles tolmácsolása. A blokk első részét Tillai Aurél: Mohácsi köszöntő című műve zárta a szerző személyes jelenlétével.

Több évtizedes barátság fűzi a mohácsi dalosokat a Bólyi Vegyeskarhoz. Nem volt tehát meglepő, hogy őket hívták meg ünnepi koncertjükre. A Bogányné Máthé Márta karnagy vezette együttes Kodály Zoltán: Nagyszalontai köszöntő című művével üdvözölte a mohácsiakat. A továbbiakban John Dowland: Drága perc című műve és Várnai Ferenc földolgozásában harmonika-kíséretes német népdalok következtek. Karai József: A fonóban tánc jár, Dobray István: Népek dalai és Birtalan József: Félre tőlem búbanat című művének fiatalos, lendületes előadásával emelték a koncert fényét.

A jubiláló énekkar műsorának harmadik részében ismét a mohácsiak következtek. Bojtár László: Mezei virágcsokor, Bárdos Lajos: Komáromi kisleány és Tillai Aurél: Zengő felett című műve csendült föl. Ez utóbbiban Gergely György énekelte a szólót, zongorán Hám Bernadett kísért. Ezután két könnyebb mű, John Rutter: The Lord Bless You és a Siyahamba zulu spirituálé zárta műsorukat. A művek karakteres bemutatása és karnagyuk szuggesztív vezénylése méltán vívta ki a szép számú közönség elismerését.



Köszöntő

Tillai Aurél Kossuth-díjas professor emeritus, a Pécs-Baranyai Kórus- és Zenekari Szövetség elismerő oklevelét adta át a jubiláló énekkarnak és Véghelyi Árpád karnagnak, majd dr. Hoppál Péter államtitkár, karnagy idézte föl az együtteshez fűződő személyes, baráti élményeit. Befejezésül a mohácsi és bólyi énekesek összkari száma Kodály Zoltán: Esti dal című művével zárta a nagyszerű, sokáig emlékezetes hangversenyt dr. Hoppál Péter vezényletével.

**Törtély Zsuzsa**

(A fotókat Szabó Ferenc kórustag készítette.)

# AZ EÖTVÖS JÓZSEF COLLÉGIUM KODÁLY-MEGEMLEKEZÉSE

Kodály Zoltán, egyetemi éveiben az akkor még a Belváros (külső) peremén működő, Eötvös Lóránd által csak néhány évvel korábban alapított kollégium lakója és növendéke, *Gerevich Tibor*, *Szabó Dezső*, *Szekfű Gyula* évfolyamtársa, valamint a később *Balázs Béla*ként ismert és elismert Bauer Herbert szobatársa. Az intézetnek szellemi tájékozódása meghatározó tapasztalatait köszönheti Kodály, társadalmi kapcsolatrendszerének életre szólóan erős kötelékei hurkolják ide – méltó és igazságos tehát, hogy a 2017. évi kettős Kodály-évforduló alkalmából az Eötvös Collegium is megemlékezzen világhíressé lett tagjáról.

Megemlékezésre a kollégium Baráti Köre már korábban sort kerített: április 1-jén tartott közgyűlésén *Szövényi Zsolt* (interneten is hozzáférhető) előadása tekintette át a zeneszerző és az intézmény kapcsolatát. A témának egyébként egyre gazdagodó irodalma van, melyből most csupán *Móser Zoltán*: Erre leltem földnek nyomát... című (alcíme szerint „Kodály Zoltán életéről, műveiről – a hagyományról, a múltról és a történelemtől” írott) munkáját emeljük ki.

Szeptember 4-én tehát az ELTE Eötvös Collegiuma egész délutánt szentelt Kodály emlékezetének: nagyívű előadásokkal, szobrának megkoszorúzásával, Kodály életművét, annak különböző oldalait tárgyaló kerekasztal-beszélgetéssel (melynek vitaindítóját a Mesterről több könyvet is publikált egykori Eötvös-kollégista *Móser Zoltán* fotóművész tartotta), végül rövid kórushangversennyel. Az ünnepi megemlékezést a klasszika-filológus – ennyiben tehát a Mesterrel közös érdeklődésű – *dr. Horváth László*, a kollégium igazgatója vezette, a program koncepcióját pedig a Kodály-kutató *Dalos Anna* alakította úgy, hogy a rendezvény a Kodály-év gazdag kínálatába egyedi szint, megközelítést hozzon.

Horváth László köszöntője után *Dalos Anna* Kodály Zoltán, a tudós zeneszerző címmel tartott előadást, mely lényegében korábbi, azonos címen publikált tanulmányának rekapitulációja volt. Szólt ebben Kodály népzene-kutatói munkásságáról, kottapéldával szemléltetve dallamközreadásainak körültekintő alaposságát; Bartók-elemzéseinek jelentőségéről, kottával és hangfelvétellel dokumentálva egy a Mester által Bartók-ki jellegzetességként felismert ám Kodálnál is tipikus fordulatot; szólt továbbá a Mester

tudósi-zeneszerzői-nevelői (utóbbit a legtágabban értve) művének egységéről. Ez utóbbi kérdéskör azután a kerekasztal beszélgetés vezérfonala is lett.

A következő előadó, *Tóth Heléna* kultúrantropológus, a bambergi Otto Friedrich Egyetem adjunktusa (nehezen fordítható a német egyetemi hierarchia) Kodály Zoltán utolsó útja: Egy temetés arcai című, korabeli filmfelvételekkel és fotókkal gazdagon illusztrált előadásában – *Katherine Verdery* elmélete nyomán – nemzetközi történelmi kontextusba helyezve, Sosztakovics, Paul Dessau és mások példájával összehasonlítva és a pártállami egyházpolitika összefüggésében értelmezte Kodály „két temetésének”, állami és egyházi búcsúztatásának politikai konzekvenciáit.

A plenáris előadásokat követően került sor a kollégium lépcsőfordulóján álló Kodály-portré, Kisfaludy Strobl Zsigmond 1957-ben készült, és a Ménesi úti épületben 1967-ben elhelyezett márványszobrának megkoszorúzására: miután a kollégium legifjabb tagja elhelyezte a koszorút, a jelenlévők elénekelték a himnuszt. A Ménesi úti, nyílt tekintetű Kodály-ábrázolás kivételességét (mint

erre Szövényi Zsolt korábban említett írása utal) az adja, hogy élő modell után mintázta – a zeneszerzővel egyébként jó családi kapcsolatban is álló – Strobl, a kor leghíresebb portrészobrásza.

A mintegy másfél órás kerekasztal-beszélgetés, melynek moderátora Dalos Anna mellett *Gózon Ákos* újságíró volt, részletesen taglalta a Mester munkásságának meghatározó területeit. *Móser Zoltán*, vitaindítójában, a dió-szimbólumot hozta e különböző oldalak és területek egységére, nyomában *Ittész Mihály*, a kerekasztal egyik résztvevője vetette fel a korábban említett hármasság (tudományos kutatás, művészi alkotás, nemzetnevelő elkötelezettség) négyességgé bővítését, Kodály meghatározó közéleti munkásságára utalva. A számos kérdésben egyetértő felek közötti vitában szó esett a Kodály-örökség aktualitásáról, a művészi életmű mai helyéről a koncertéletben és a nemzetközi tudományosságban, a folklorista Kodály hitelesség-felfogásáról, a magyar zenei nevelés helyzetéről és hiányosságairól: Kodály „pedagógiai mérlegének” jelen állásáról, vagy – így is fordíthatjuk – arról, hogyan is áll az utókor a kodályi mérlegen. A beszélgetésben résztvevett még *Madaras Gergely* karmester, *Nemes László Norbert*, a kecskeméti Kodály Intézet igazgatója, *Richter Pál* muzikológus, valamint a zeneműkiadói terület képviselőjében *Szitha Tünde*.

A kerekasztal helyét a Collegium nagytermében egy (művészi szempontból sajnos csak) képzeletbeli pódium foglalta el, amelyen a délután zárásaképpen a Vasas Művészegyüttes **Vass Lajos Kórusa** adott szép és rövid hangversenyt *Bárd Judit* vezényletével és a társ-karnagy *Szűcs Dániel* konferálásával. Műsorukon késő XVI. és XVII. századi tételek (*Viadana*: Exsultate justi, *Victoria*: O Vos Omnes, *Purcell*: Thou Knowest Lord, *Schein*: Ich freue mich im Herren) után Kodály Zoltántól az *Akik* mindig elkésnek és az *Esti* dal, *Karai Józseftől* az igazi sikerdarabnak számító *Vidám* nóta, valamint az együttes névadójának egy fél évszázaddal ezelőtt komponált, ám meglepően modern műve szólalt meg.

Horváth László igazgató úr a nap zárszavában jelezte: terv szerint a plenáris előadások szövegét és a kerekasztal jegyzőkönyvét is megjelenti a Collegium, így a recenzens – a délután során elhangzott számtalan termékeny gondolatmenet ismertetését mellőzve



- megragadhat csupán egyetlen mozzanatot a Kodály-probléma sokrétűségének szemléltetésére.

A világhíressé lett Esti dal megkomponálásának miérettje a folklorista és a nemzetnevelő Kodály sajátosan magyar motívumokat kereső attitűdje alapján értelmezhetetlen. De az idegenszerű, közhelyes hármashangzat-fordulatokból építkező népdal feldolgozásának mikéntje – miként arra *Ittész Mihály* utalt – kivételes atmoszférát teremt. Miután pedig a beszélgetés során a nemzetközi Bartók-kutatással való összevetésben említett Somfai László neve, vegyünk analógiát az ő Haydn-

vonósnégyesekről írott nagy tanulmányából. „*Nincs olyan banális dallamfordulat, unos-untalan hallott melódia-makám, amely megfelelő hangszíneállításban, gondolat kiválasztott felrakásban ne keltene az »egyedi«, »sohasem hallott« jelenség szuggesztivitását.*” Másutt, az Op. 76/5. II. tételéről: „*Ha őszinték vagyunk, akkor lehetetlen csupán az alábbi hangegymásutánba jelentékeny mondanivalót, so-*

*hasem hallott mély gondolatot beleérezni. (...) [Haydnnál a közhelyes] dallam (...) elveszti önnön hétköznapi énjét és a humanitás, bölcsesség páratlanul szép zenei kifejezésének hordozójává nemesedik.*” (Zenatudományi Tanulmányok VIII. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1960. 370. és 317. o.) Nos, az Esti dal és számtalan más műve (e kollégiumi megemlékezés tanulságaként is) valami ilyenszerű költői tudás birtokosának mutatja fel, immár az utókor számára, Kodály Zoltánt.

**Köteles György**

A Kodály Hírek/4. december 2017. számában jelent meg

## A REFORMÁCIÓ 500. ÉVFORDULÓJÁRA EMLÉKEZTEK SZEKSZÁRDON

A Szekszárdi Gárdonyi Zoltán Református Együttes teltházas hangversenyt adott a szekszárdi evangélikus templomban az Országos Protestáns Napok Tolna megyei kiemelt rendezvényeként. Az 1994 óta működő énekkart Nagytiszteletű *Lemle Zoltán* Csokonai Vitéz Mihály Alkotói-díjas református lelkipásztor alapította, hogy örömmondó békekövetként énekeljen Tolna megye református gyülekezeteiben. A Gárdonyi Kórus megalakulásakor zsolttárokkal, azok feldolgozásaival szolgált és teszi ezt mind a mai napig.

Az együttes a „Protestáns-napi” hangversenyen emlékezett a reformáció 500 éves évfordulójára és felidéztek a protestáns vallású Arany János alakját.



Szekszárdi Gárdonyi Zoltán Református Együttes, vezényel: Naszladi Judit

Elsőként a 90. zsolttár feldolgozása szólalt meg, majd Felix Mendelssohn Bartholdy „Csak Tehozzát térek, Uram” kezdetű kórusműve hangzott el. A hangversenyen megszólaló alkotások zsolttárverse épültek. A közönség hallhatta Hugo Distler „Áldjad én lelkem”, Gárdonyi Zoltán „Szívemnek kösziklája”, Bedrich Smetana „Szárnnyaival véd az Úr”, Kodály Zoltán „A 114. genfi zsolttár” kompozíciókat. Igét hirdetett *Dr. Hafenschér Károly*, a Reformációi Emlékbizottság miniszteri biztosa, a Magyarországi Evangélikus Egyház zsinatának lelkészi elnöke, volt szekszárdi evangélikus lelkész. Köszöntést mondott *Ács Rezső*, Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzat Közgyűlésének polgármestere. A „Szekszárd Városért a Művészet Erejével” elismerést vette át *Varga Tiborné (Márkus Edit)*, aki 1997. óta énekel az egyházi énekkarban. Az ünnepi alkalmon konferált és verset mondott *Németh Judit* előadóművész, az evangélikus gyülekezet felügyelő helyettese. Előadásában Arany János „Feléd, feléd” című versének egy részlete hangzott el. Közreműködött *Lozsányi Tamás* orgonaművész, *Valentiny Anett* (klarinét) és *Sándor Sebestyén Ábel* (trombita). A hangszeren játszó diákok a Szekszárdi Gáray János Gimnázium tanulói.

A Gárdonyi Zoltán Református Együttes a reformáció 500. évfordulója alkalmából szervezett ünnepi koncertjét Jeremiah Clarke „Jertek, áldjuk Istent” kezdetű kórusműve zárta.

Vezényelt

*Naszladi Judit* karnagy.

### - FELHÍVÁS - ZENÉS VASÁRNAP DÉLELŐTTÖK BUDAPEST MŰZEUMAIBAN

2017. október 1. – 2018. június 30. között

Szeretettel várjuk kórusaink írásbeli jelentkezését.  
Vasárnap délelőtti hangversenyeket az alábbi múzeumokban tartunk:  
- Magyar Nemzeti Galéria - Budapesti Történelmi Múzeum

További információ: KÓTA Titkársága 1537. Budapest, Pf.: 406. Telefon: +36-30 943-0933 E-mail: kota@kota.hu

# JUBILEUMI KODÁLY HANGVERSENY SZEKSZÁRDON

„...és kérek mindenkit, akit illet: hasson oda,  
hogy a zene ne csak ünnepi, de mindennapi  
kenyere legyen a városnak és egész környékének.”

(Kodály Zoltán)

A fenti gondolatok jegyében rendezte meg a **Szekszárdi Gárdonyi Zoltán Református Együttes** a „Magyar Kórusok Napja” ünnepi hangversenyét. Ezt a jeles zenei eseményt 18. éve szervezi a Gárdonyi Kórus. Ez évben a Művészetek Háza adott otthont e rangos eseménynek. A meghívott együtteseket és a nagyszámú jelenlévő közönséget *Csillagné Szánthó Polixéna*, Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata Humán Bizottságának elnöke köszöntötte.



Szekszárdi Gárdonyi Zoltán Református Együttes

A lelki feltöltődést *Rácz József* esperes, dunaszentgyörgyi lelkipásztor áhítata teremtette meg. Elhangzott szavai és imádsága igazi adventi hangulatot biztosítottak. A kiváló zeneszerző és zenepedagógus születésére emlékező koncerten közreműködött a **Kaposvári Zenekedvelők Kórusa** (*Dr. Kerekesné Pytel Anna*, *Horváth Jenőné*), a **Kaposvári Református Kórus** (*Dr. Kerekesné Pytel Anna*), a **Tinódi Vegyeskar**, **Szigetvár** (*Vucskics Anett*) és a **Szekszárdi Gárdonyi Zoltán Református Együttes** (*Naszladi Judit*). A nagyszerű és bensőséges hangulatú hangversenyen szólót énekelt *Bognár-Ócsai Annamária* (operaénekes, mezzoszoprán) és a kórusalapító *Lemle Zoltán* Csokonai Vitéz Mihály Alkotói-díjas református lelkipásztor (tenor), illetve *Schenk Andrásné*, *Utasiné Kenderák Tímea*, *Vörös Jenő* Kaposvárról. Közreműködött *Ágostonné Béres Kornélia* (fuvola) és *Lozsányi Tamás* (orgona).

Az összkart (A 114. genfi zsolttár) *Berkési Sándor* Liszt- és Károli Gáspár-díjas karnagy, főiskolai docens, Debrecen Város díszpolgára vezényelte. A nagy sikerre tekintettel az összkari záró számot a kórusoknak meg kellett ismételnie. A műsort ismertette és verset mondott *Orbán György* előadóművész.

*Naszladi Judit*

## FODOR ANDRÁS / AZ ÉNEKMONDÓ

Lebiccenő ezüst-feje  
még fénylik ránk az alkonyatban.  
Szikár a teste, mint a pajzs,  
melyről a bók, a gáncs lepattan.  
Gúzsba kötött szavunk mögött  
dalunkat védi: zengjen, éljen!  
S látja magát a gyermekek  
lekendezőn kinyílt szemében.  
És hallja tiszta hangjukat,  
amelyből minden újraéled:  
melengetően átölel  
a szívszorító kedves ének;

és földereng a menyhei  
parasztanyóka szürke arca,  
amikor éppen rátalál  
az elfelejtett, régi dalra,  
és Galántán, hajnal felé  
dübörg a kocsmá földje, – érzem –  
szilaj legények lába döng  
a sodró, cifra tánc hevében;  
majd sír, keserg az árva nép  
a Zsolttár átkozó szavára,  
fülünkbe vág borzongatón  
az elnyomottak jajgatása,  
de jaj fölé is lelke száll,

kitáruul, szárnyal énekelve,  
s mint forró könny zubog reánk  
az emberség igaz szerelme,  
Hát áradj ránk, forró zene,  
taníts az emberség dalára!  
Őrködj szikáran ősz zenész,  
barátodért is pártot állva.  
S maradj velünk, hogy általad  
szeresse még e nép a sorsát;  
hogy nem veszett el, megmaradt  
a dalban-élő Magyarország!



Tinódi Vegyeskar (Szigetvár)



Ágostonné Béres Kornélia



Kaposvári Református Kórus

# „ÉNEKLŐ MAGYARORSZÁG”

## Gondolatok egy konferencia kapcsán

A sárospataki Művelődés Háza és Könyvtára munkatársai – látva a Kodály évfordulók ellenére tapasztalható csendet – úgy döntöttek, hogy saját lehetőségeik szerint igyekeznek felhívni a figyelmet, s egyben tisztelni a neves zenepedagógus és zeneszerző, a világszerte ismert és alkalmazott Kodály-módszer névadója, Kodály Zoltán előtt. Ezt a lehetőséget egy magas minőségű kórushangversennyel kiegészített két napos konferencia keretében láttuk megvalósíthatónak. A konferenciát három téma köré gondoltuk felépíteni. Egyik a Kodály nemzetközileg is elismert zenepedagógiai munkássága, az ún. Kodály módszer. Másik a zeneszerző Kodály, hangsúlyosan a kórusirodalom gazdagítása terén végzett kiemelkedő tevékenysége, harmadik pedig a közművelődés és a kórusmozgalom kapcsolata.

Kodály álma, az „Éneklő Magyarország”, az elmúlt évtizedekben sajnos egyre távolabb került tőlünk. Az ének-zene tagozatos általános iskolák számának drasztikus csökkenése, a heti énekórák számának minimálisra csökkentése nem segíti a fiatalok ének-zene iránti érdeklődésének felkeltését, nem biztosítja az ének megszerettetésének, elsajátításának feltételeit. Nem ismerik meg gazdag népdalkincsünket, a magyar és az európai zeneirodalom kiemelkedő alkotásait.

Intézményünk, A Művelődés Háza és Könyvtára sok egyéb szál mellett kamarakórusán keresztül is kötődik a neves szerzőhöz. Sárospatak híven a több évszázados hagyományokhoz, – ahogy *Aros János* polgármester úr megnyitójában is említette: városunkban a Református Kollégiumban már a 17. században jelen volt a kórusban való éneklés, s annak írásban rögzített szabályai voltak - ma is több működő kórusal dicsekedhet, ami a város lélekszámát tekintve országosan is jónak mondható.

Az október 18-19-i konferencia első napjának első előadója a KÓTA tiszteletbeli elnöke *Dr. Tóthpál József* volt, aki a magyarországi kórusmozgalom helyzete kapcsán egy kis történeti áttekintést adott, s felvázolt néhányat a mai helyzetet előidéző problémákból.

*Dr. Sándor Zoltán* a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézetének igazgatója részletesebben ismertette Kodály Zoltán életét, munkásságát, s a magyarországi kórusmozgalomban betöltött szerepét. Kodály és Bartók hamar felismerték a gazdag magyar népdalkincs jelentőségét, népdalgyűjtő tevékenységükkel ezek lejegyzésével megőrizték és a következő nemzedékek számára is megismerhetővé tették ezeket.

Ezt követően *Durányik László* – az Aurin Leánykar Csokonai-díjas karnagya – előadását hallhatták az érdeklődők. Ő elsősorban a Kodály módszer elméletével igyekezett megismertetni a hallgatóságot. Beszélt a kórus személyiségformáló hatásáról, közösségteremtő erejéről, valamint az értékteremtő voltáról, s ennek a személyiségre való visszahatásáról egyaránt. Elmondta Kodály nyomán, hogy a zene olyan lelki táplálék, mely semmi mással nem pótolható. Néhány, az általa megemlélt fontos kórusvezetői személyiségjegyek közül: következetesség, önfegyelem, humor, jókedv, hitelesség.

Durányik László után *Szabó Dénes* Kossuth-díjas karnagy, a Nemzet Művésze következett az előadók sorában, aki a Kodály módszer gyakorlatába igyekezett betekintést adni. Előadása elején a csodálatos hangú **Cantemus Gyermekkórus** tagjai az „Őszi szél fúj ...” kezdetű népdal éneklésével vonultak be a terembe, ahol aztán az előadás végéig egy-egy intésre folyamatosan illusztrálták a karnagy úr által mondottakat. Mindjárt az elején, a bevonulással nagy hatást értek el, megható

volt a sok szép gyermekhangot hallani az Újbástya Konferencia termében. Ezt követően *Szabó Dénes* beszélt Kodály zenepedagógiai zsenialitásáról, a kórus és a karnagy kapcsolatáról. Megtapasztalhattuk, mit értett az előző előadó *Durányik László* azon, hogy a kórusvezető **VARÁZSLÓ**. *Szabó Dénes* egy-egy hangadására, egy intésére a kórus tudta mit vár tőle karnagya, s azt hibátlanul teljesítette. Megtapasztalhattuk milyen hangzásbéli eltérést okozhat csupán az, hogyan, milyen szorosan vagy lazán áll fel a kórus, vagy mennyire másképp szól, ha nyitott szájjal, jól artikulálva adják elő a művet, vagy pedig ennek figyelmen kívül hagyásával. *Szabó Dénes* izgalmas, érdekes előadása és a kórus gyönyörű hangzása zárta az első napi előadássort.



Este a sárospataki Bazilika gótikus falai között egy rendkívüli koncertnek örvendhetett a szép számú közönség. Rendkívüli, mert mindkét fellépő kórus háta mögött egy-egy nemzetközi kórusversennyel érkezett hozzánk. A **nyíregyházi Cantemus Gyermekkar** Lengyelországban vett részt egy nemzetközi versenyen, ahonnan minden elhozható díjat elhoztak. Bár ez tőlük már egyáltalán nem szokatlan, hisz bárhova mennek a világban, mindig nagy sikert aratnak, s legtöbbször meg is nyerik a versenyt. Azt, hogy e mögött a hihetetlen teljesítmény mögött mennyi munka van, leginkább csak ők tudják, mi legfeljebb csak sejtethetjük. A másik kórus a Kecskemétről érkezett **Aurin Leánykar**, *Durányik László* karnagy vezetésével. Két héttel korábban görögországi versenyen szerepeltek, s ők is első hellyel tértek haza.

A konferencia második napjának első előadója *Laknerné Brückler Andrea* Wlassics Gyula-díjas közművelődési szakember volt Pécsről, aki a közművelődés szerepéről tájékoztatta a jelenlévőket, a magyarországi kórusmozgalom helyzetének alakulásában. Tette mindezt a saját több évtizedes tapasztalatai alapján, melyeket mint az egykori pécsi Városi Művelődési Központ igazgatója szerzett. Megismertette a hallgatóságot a kórusmozgalom helyzetének változásaival a 70-es évektől napjainkig, a tanácsi, szakszervezeti fenntartástól a közművelődési intézmények fenntartói szerepének átalakulásáig.

A következő előadásban tájékoztatást kaptak a jelenlévők a zempléni településeken működő kórusok helyzetének alakulásáról. A tájékoztatóból kitudt, hogy bár több kórus is megszűnt az utóbbi években, ugyanakkor új kórusok is alakultak. Elsősorban egyházi kórusok jöttek létre a rendszerváltás után, azonban nemzetiségi és népdalkörök is szerveződtek. Érdekes színfolt Herceggút település, ahol a mindössze 800 fős községben működik egy nemzetiségi énekkar, akik több szőlamban énekelnek, s az idősebb korosztály tagjai alkotják, valamint a középkorosztály egy önálló énekkarral van jelen a településen. Mindkét együttesnek képzett karnagya

van. Kórusok vonatkozásában Sárospatak, mint Zemplén kulturális fővárosa élen jár a térségben, hiszen a nagy múltú **Református Kollegium Énekkara** mellett működik a közel fél évszázados (49 éves) kórus, A Művelődés Háza kamarakórusa, a 11 éve alakult **Gaudium Musici Női Kamarakórus**, a **Bazilika Laudate Énekegyüttese** és a **Református Egyház Énekkara**. Az utánpótlás hiánya azonban ezeknél a kórusoknál is jelentkezik, ahogy ez a korábbiakban már többször elhangzott a tanácskozáson.

A konferenciát *Hollerung Gábor* Liszt-díjas karnagy előadása zárta, akinek a jövő esélyei, lehetőségei volt a témája. Előadását a helyzetértékeléssel kezdte, s azzal, miért is jutottunk a jelenlegi helyzetbe. Önmagát sem felmentve mondta el, hogy ez nagyban köszönhető a zene-sz társadalomnak, mert a képzés folyamatosan romlott, s nem volt képes a megfelelően képzett zenészek, karnagyok megfelelő számban való kibocsátására. Előadását mégsem a pesszimista hangulat jellemezte, mint ahogy a korábbiakban is többször elhangzott, a helyzet nehéz, de nem kilátástalan. Dolgozni kell, kinek-kinek a maga helyén, s ahogy *Szabó Dénes* mondta előadásában, folyamatosan keresni, hogyan miként lehet még jobba tenni azt, amit csinálunk.

Az előadások végeztével kötetlen beszélgetéssel zárult a program, mely a visszajelzések szerint hasznos volt, felhívta a figyelmet Kodály Zoltánra, s ezzel tisztelgett a zenepedagógus és zeneszerző nagysága előtt, valamint körbejárta a magyarországi kórusmozgalom helyzetét, nehézségeit.

*Stumpf Gábor*

## MEGVÉDTE TAVALYI GYŐZELMÉT A VOX MIRABILIS KAMARAKÓRUS

Immár VIII. alkalommal rendezték meg a „The Bridge of Music” Nemzetközi Kórusversenyt és Fesztivált 2017. 07. 21-22-én. A székesfehérvári kórus 2016-ban az 1. helyezést hozta el a versenyről, a 2017-es versenyen megvédték a tavalyi győzelmet!

Az idei megmérettetésen több, mint 20 kórus indult, többen érkeztek külföldről, pl Kínából is.

A több napos rendezvény fő célja: „Az európai és ázsiai kultúra találkozása, ahol a zene tölti be a közvetítő híd szerepét, hogy különböző vallású és kultúrájú emberek felismerjék egymásban a különbözőség szépségét, méltóságát”.

A nemzetközi kórusfesztivál magas művészeti színvonala és sikere érdekében a zsűribe kimagasló nemzetközi szakembereket kértek fel: Michalis Patseas - zsűrielnök (Görögország), Peter Wöss (Ausztria), Wang Shuai (Kína) Rózsa Ferenc és Papp Károlyné (Magyarország).

A 2 napos program része volt a kórusverseny, a műhelymunka és a szakmai előadások. A záróakkord a díjkiosztó gála volt, ahol többek között a Talamba Ütőegyüttes is muzsikált, akikkel 2 hete lépett fel a Vox Mirabilis Kamarakórus a „Muzsikál az erdő” rendezvényén.

„Felemelő érzés volt ott ülni a díjátadón, és örömmel vegyülő büszkeséggel hallgatni az ünnepi beszédeket a színvonalas előadásokat, valamint átélni a résztvevő kórusok közös örömeit egymás sikereinek. Büszkeség töltött el kórusunk és karnagyunk teljesítménye láttán.” - mondta Rumony András kórustag.

A verseny nemzetközi rangját jelzi, hogy a díjátadón neves szakemberek és a kínai konzul adta át a megérdemelt elismeréseket.

„Ismét nagyszerű élményben volt részünk! A megmérettetés végén mindössze 4 arany minősítést osztottak ki, nekünk azért különleges ez, mert a Pekingi Rádió és Televízió Gyermekkórusával együtt arany minősítést kapni nagyon megtisztelő!”

*Zemlényi Katica*



I. Ferenc József és Erzsébet királyné 1867-es koronázásának 150. évfordulóján az eredeti helyszínen, a Budavári Nagyboldogasszony Templomban rendezett ünnepi hangversenyt az Erkel Ferenc Társaság. A Mátyás Templom és a Liszt Ferenc Társaság által is támogatott eseményen - melynek célja a jeles történelmi évforduló egykori szereplői előtti tiszteletadason túl a magyar romantika két kiemelkedő zeneszerzője kifejezetten erre az alkalomra írott művének együttes bemutatása volt - elhangzott Liszt Ferenc Koronázási Miséje és Erkel Ferenc Magyar Cantate-je, továbbá a nevezetes *Harangkar* szintén Erkel – Sissi Királyné 160 évvel ezelőtti első magyarországi látogatásának tiszteletére írott – Erzsébet operájából; majd az ünnepség zárásként a Hymnusz a szerző *eredeti partitúrája alapján*. A műveket a hangversenyen részt vevő egyesített kar; az **István Király Operakórus**, az **Országos Széchényi Könyvtár Énekkara** és a **Mátyás-templom Énekkara** adta elő, az est szólistái **Schnöller Szabina**, **Heim Mercedes**, **Komáromi Márton** és **Jekl László** énekművészek voltak, közreműködött **Hock Bertalan** orgonaművész, a **MÁV Szimfonikus Zenekar** (koncertmester: *Trejer István*) és a Mátyás-templom vonósai.

## GONDOLATOK EGY EMLÉKHANGVERSENY UTÁN. KIRÁLYKORONÁZÁS CSÁSZÁRHIMNUSZ NÉLKÜL<sup>1</sup>

„Die Mitglieder der Hofkapelle kriegen zehn Tag Festung, weil sie die Messe von Liszt aufführen.”<sup>2</sup>

2017. június 10-én a Budavári Mátyás templomban a 150 évvel ezelőtti királykoronázásra emlékezve, az osztrák császári párt magyar királyi párrá felkenő ceremóniára emlékezve, a magyar főváros egyesített zenei erői Liszt Ferenc ez alkalomra komponált Magyar koronázási miséjét szólaltatták meg.

Különleges érdekességként a Liszt-műkörnyezetében a hangverseny rendezői Erkel három művét is a műsorra tűzték. Az Erkel-életmű olyan darabjait, melyek a Liszt-misével együtt az alkotók hatalomhoz fűződő és a történelmi időben változó kapcsolatáról tanúskodtak.

Liszt magyarságáról kevés olyan fő mű árul el ékeőbb bizonyítékokat, mint éppen a Magyar koronázási mise keletkezéstörténete, az ősbemutató körülményei, s legfőképpen a gyönyörű darab nemzeti és egyszerre mélyen valóságos karaktere.

A könyvtárnyi Liszt-irodalom, mely Liszt nemzeti hovatarozásáról értekezve elsősorban Liszt saját nyilatkozataiból szokott kiindulni, mára mintegy megengedően elfogadja, hogy az osztrák anyától, magyar apától született 19. századi zenei géniusz saját döntése alapján magyarnak tarthassuk. Kevesebb figyelem esik azonban azokra a valóságos tényekre, történelmi adatokra, melyek mind azt sorjazzák, hogy abban a hatalmi struktúrában, melyben Liszt 1811-ben megszületett – az egykori Magyar Királyság területén lévő, a 19.

század eleji térképszelvényeken még magyarosan „Rájdíng”-nak írt falucska szülőtteként – őt a Bécsben regnáló hatalom egész életén át mindig is magyarnak tekintette. Olyan magyar közembernek, és nem nemesnek, akinek már első elementáris nyilvános fellépéseit is óvatos tartózkodás, gyanakvás, legjobb esetben féltékeny rivalizálás kísérte.

Megdöbentően így volt ez az osztrák-magyar kiegyezést megpecsételő 1867-es királykoronázás ceremóniáinál is. Liszt 56 éves volt ekkor, beérett világláklaszis, de mégis valóságos zenei kiegyezésnek kellett megszületnie a színpalak mögött, hogy magyarként a 21 oldalas szertartáskönyv valamelyik fejezeténél neve feltűnhessen az ünneplők névsorában.

S még inkább így volt ez az egész életében hazai pályán köztünk élő Erkel Ferenc esetében. A bécsi adminisztráció és az osztrák főváros zenei társadalmá szinte patikamérlegesen mérte ki, mekkora szerepe lehet Lisztnek, Erkelnek és a többi magyar kollégának azokon a helyszíneken, ahol a közös uralkodó párt majd zenével ünnepelhetik. Ne szépítsük: mindannyian tudták már, hogy a Habsburg Birodalom recsegő-ropogó szerkezete a sorozatos harctéri és diplomáciai vereségek után a régi módon már nem működhet, de a precedens értékű engedmények kedvezőtlen változást, a művészi honoráriumok újfajta jövőbeni elosztását eredményezhették. Innen volt a zsigeri félelem. Hiszen Bécsből nézve ilyen sorokat olvashattak a magyarok vezető zenei lapjában:

A királykoronázásnak otthont adó magyar fővárosban „...zeneszó zúg min-

deniutt, zene és dal, dal és zene; s e percben itt a zene kettős szerepet játszik. Eltemeti tizenennyolc év szenvedését, s elzengi a följúult remények bölcsődalát. [...] a cigány húzza [...] Hej! most szabad azokban a dalokban is gyönyörködni, melyekért hajdan örök némaságra kárhóztatták volna az embert: megérkezett a szabadsajtó, a szólás,- és dal-szabadság.” S nyomában rögtön ott a kétely: „Igazi boldogság-e az, hol a szenvedők írt nem lelnek? a hol alattomos hízelgés előbb ér célt, mint a nyílt törhetetlen becsület?”<sup>3</sup>

Nem is csodálkozhatunk, ha a bécsi zenészek – szerzett jogaikra hivatkozva – kezdetben még az ellen is tiltakoztak, hogy a nem közülük való magyar Liszt Ferenc, aki nem is az Udvar zeneszerzője, ünnepi misét komponálhasson Ferenc József császár és Erzsébet császárné Szent István koronájával való felszentelésére. Pedig magyar oldalról már 1866 novembere óta hangot adtak a kérésnek – előbb Scitovszki bíboros, majd utóda, Simor János hercegprímás támogatásával –, hogy a magyar közvélemény Liszt Ferenctől reméli a Koronázási mise megalkotását.

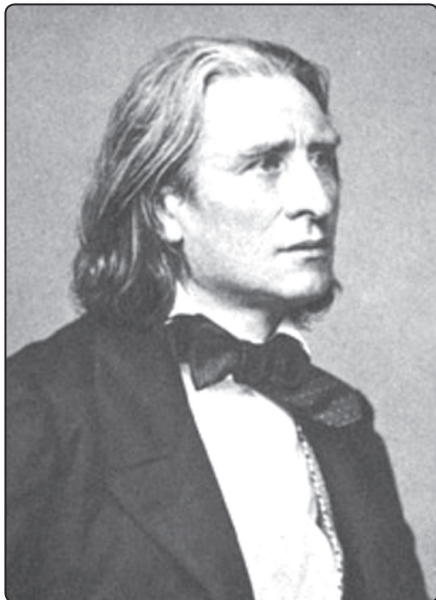
Az Udvar azonban 1866 végétől 1867 tavaszáig elutasítóan hallgat. Nem lehetett kikövetkeztetni, hogy milyen döntés várható. Liszt érdekében több szervezet és magánszemély is interveniált az Udvarnál, de mindhiába. Talán Erzsébet császárné segít majd.

Mit tesz ilyen helyzetben egy Liszt nagyságrendű művész? Vár? Garanciákat követel? S mi lesz, ha dolgozik, s mégsem az ő művét fogadják el? Emelt fővel vállalja majd az erkölcsi és anyagi mellőzést?

Liszt előtt csak a Cél lebegett. 1848/

49 szenvedései, az azóta eltelt 18 év osztrák abszolutizmusa után, a kiegyezést kimunkáló politikus, Deák Ferenc pártján áll: békét akar, zenei-művészi békét. Felejtéssel, megbocsátással és a lehető mindkét oldali kölcsönös engedelmekkel. Mire a bécsi Hivatal április 30-án megmozdult, és Liszt mellett döntött, már készen volt a Mű. Két példányban, minden eshetőségre készen. Hátha elvesz tán valamelyik előadási anyag... Igaz, hogy az előadók bécsiek lesznek, s nem Liszt vezényletével és a pesti Nemzeti Színház művészei játszanak majd, és a Benedictus hegedűszólóját sem Görgey egykori tábori hegedűse, Reményi Ede fogja játszani, ahogy eredetileg Liszt szerette volna, hanem Joseph Hellmesberger, a bécsiek ünnepelt hegedűse, Liszt Magyar Koronázási miséje végül mégis elfogadtatásra talált. Időbeli helyét az Erzsébet koronázását követő templomi szertartás után jelölték ki.

A rendezők számára hátra volt még



Liszt személyes meghívásának a kérdése. A művészettörténészek egykori ünnepségek ikonográfiai forrásainak a műelemzésénél már az ülésrendből, a fő alakokhoz mért távolságból megállapítják, ki milyen fontos szerepet játszott egykor a hatalmi játszmákban. Lisztet a pápa már jó előre különleges védelemben részesítette. Gondoskodott róla, hogy Liszt adja majd át személyes ajándékát a császári párnak. 1867. június 6-án tehát Liszt – a mise előző napi Mátyás templomi főpróbája után – udvari kihallgatáson vett részt, és átadta

Ő Felségének az Ő Szentsége által küldött pápai ereklyét. Lisztet ez alkalommal ki is tüntették. De a június 8-ai királykoronázás Mátyás templomi ünnepségére, mint az ünnepi mise komponistája, már egyáltalán nem kapott személyes meghívást. Az Udvar úgy vélte, Liszttel meg lehet ezt tenni. Kimondatlanul is, feltehetően szerénynek minősített származása miatt, nem lehetett helye a magas méltóságok között. De a bécsi karnagy, Herbeck is hirtelen megbetegedett. Gottfried von Preyer, a bécsi Stephansdom karnagya találatott méltónak a dirigensi szerepkörre. Liszt itthoni hívei – mint egy megtúrt vendégnek – a kóruson szorítottak mégis a Mesternek egy szerény helyet. Ami ezután következett, semmiféle udvari szertartásrend előre kiszámított forgatókönyvében nem szerepelt.

A Liszt-irodalom közismert epizódja, mégis e helyen fel kell idéznünk a csodálatos képet. A sors különleges elégtételét élhette át a zeneszerző, amikor a koronázás végét meg sem várva, elindult a feldíszített magyar főváros budai oldaláról a Lánchídon át pesti szállása felé. Az egykorú szemtanúk, mások mellett Wohl Janka, az út szélén álló emberek tízezreinek „tomboló üdvívalgása”-ról és „hangorkán”-ról számol be a hosszú fekete reverendát viselő, fedetlen fővel közeledő Liszt Ferenc feltűnésekor. „Nem a király, de király volt az, akire a hálás nemzet rokonszenve irányult, büszkeséggel telve, hogy ilyen fiú adatott neki”- írta megemlékezéseiben.<sup>4</sup>

Maga a **Magyar Koronázási mise** már az ősbemutatón is osztatlan elismerést aratott. Ez várható volt, hiszen előtte a próbák alatt is kitűnt, hogy a mű „tele van a génusz szikráival és a hazafi magasztos érzelmeivel. (...) csak úgy ragyogtak a bécsi kollegák szemei.”- írja az egykori kritikus.<sup>5</sup> A partitúra közzeli megjelenését szintén az üzleti siker reményében harangozza be a hazai szaksajtó. „Liszt koronázási miséje, mely a bécsi művészek és kritikusokat is tökéletesen lefegyverezé, Rózsavölgyi és Társa kiadásában fog megjelenni vezérkönyv alakban és zongorakivonatban.”<sup>6</sup>

Az egykorú zenei elemzésekben nem kerülheti el figyelmünket a koronázás részeként elhangzó Liszt-mű egészen kivételes szakralitása. A koronás főkre, s magára a koronázás teátrális elemeire szinte alig szentelnek figyelmet. De a

Műről így írnak: „Liszt Ferenc eljött, elhozta magával Koronázási miséjét, melynek hangjainál, égbe emelő zöngeléseivel szebbekkel, magasztosabbakkal nem imádkozott még nemzet soha Istenéhez.” – írja a Zeneszeti Lapok főszerkesztője, Ábrányi Kornél.<sup>7</sup>

Ma sem téveszti el hatását. A 150 évvel ezelőtti eseményre emlékezve a jubileumi koncerten – a később keletkezett Offertorium és a Graduale elhagyásával – teljes pompájában megmutatkoztak a Liszt-mű egyedülálló szépségei. A zsúfolásig megtelt Koronázó templomban, diplomáciai testületek képviselői, díszmagyarban pompázó szomszédos országbéli vendégek is voltak. A Credo után mellettem egy kislány meghatótan mondta: „Erre a koncertre mindig emlékezni fogok. Ilyen szépet én még soha nem hallottam.”

A Koronázási mise **után** felcsendülő Erkel-mű, a **Magyar Cantate**, melyet Erkel Ferenc Liszthez hasonlóan szintén a koronázási ünnepségek komponált és



a Nemzeti Színház hatalmas összegeket felemészítő díszelőadásának részeként szólalt meg, már a maga korában szerencsétlenül árnyékba került. Az 1867. június 11-ei ősbemutatón „Az udvari gyász miatt a felségek nem jelentek meg, csak a néptömeg”, adták hírül a lapok. Szigligeti Ede „A magyar Szent Korona” c. melodramáját játszották, Böhm Gusztáv nyitányával. „A kísérő zenét és a véghymnuszt Erkel Ferenc írta.” – szól a tudósítás. A műsor részeként Erkel közműltban bemutatott Dózsa György című zenedramájából a fia, Erkel Gyula által

komponált Fegyvertáncot is eljárták. A főpróbát Liszt Ferenc is megtisztelte jelenlétével, „s főleg Erkel hymnusza felett többször elismerőleg nyilatkozott.”<sup>8</sup>

A királyi páholy, azonban mint irtuk, sajnálatosan üres maradt. 1867. június 6-án baleset miatt elhunyt ugyanis Albrecht főherceg, Magyarország korábbi, 1851-1860 közötti katonai kormányzójának a lánya, a 18 éves Mathilde hercegnő. A szeretetre méltó teremtés Erzsébet királyné unokahúga volt és egészen kicsi kora óta nővérével együtt Erkel Ferenc tanítványa. Minden bizonnyal Erkel is gyászolt ezekben a napokban, és megértéssel fogadta, hogy a királyi pár több rendezvénytől, így a nemzeti színházitól is, érthető módon távolmaradt.

A Szigligeti szövegére írt zenekarra, szoprán, alt, tenor, basszus szólóra és kórusra írt alkalmi Erkel-kantáta napjainkig Csipkerózsika álmát aludta. Már a próbák alatt lelkendező kórustagok adták városszerte hírrül: Gyönyörű a darab és főtémája – rejtett utakon – Zeffirelli világhírű Szent Ferenc filmzenéjének is ihlető forrása lehetett. Talán volt egy közös zenei ősforrás, egy egykori Szent Ferenc himnusz? – találgatták. Vagy Erkel saját dallam-leleménye terjedt el az 1867-es koronázásra érkezett egykori külföldi vendégek jóvoltából, máig ható inspiráció forrásaként? A zenetudósok már kutatják, mi lehet a feltűnő dallami egyezések történeti oka.

A jubileumi koncerten most ismét

elhangzó *Magyar Cantate*, a rendezők szándéka szerint egymás mellé sorolta az egykor két helyszínen, a Mátyás templomban és a Nemzeti Színházban játszott 1867-es Liszt és Erkel darabokat. A Mátyás templomban megszólaló Erkel-mű kivételes felfedezés volt: a koronázásra rendelt alkalmi mű a Bánk bán művészi magaslatán és Liszt Koronázási miséje szomszédságában is méltó módon járult hozzá a koronázás egykori ünnepi fényéhez. Méltó rá, hogy az „alkalmi státusz”-ból kiemelve az Erkel-repertoár állandó darabja legyen.

A 150 éves jubileumi emlékhangversenyt keretező két darab – mint az egykori Koronázási domb több helyről érkező emlékrögei, a haza földjének szimbolikus darabjai –, keletkezéstörténetük szerint 1857-be és 1844-be vitték vissza a hallgatóságot. *Erkel Harangkara*, a Doppler-fivérekkel együtt komponált, a császári pár 1857-es magyarországi látogatására született Szent Erzsébet-opera kórusrészlete, zenei tisztelgés volt az uralkodó felesége előtt. A magyar történelem két jó királynéja, Szent Erzsébet és Erzsébet császárné jelképes összekapcsolása. Nem színből: az akkori magyar közvélemény őszinte rokonszenvéből.

Az Erkel által komponált II. felvonásban, mely Legány Dezső szavai szerint a Bánk bán előtt „*A magyar operairodalom legszebb felvonása*”<sup>9</sup>, megszólal egy „Harangkar” c. kórusbetét. A partitúrába beírt szöveges szerzői bejegy-

zés szerint ezután az egész színpadi személyzet orgonakísérettel elénekli a Hymnuszt.<sup>10</sup>

Ehhez a gesztushoz 1857-ben óriási bátorság kellett. Hiszen 1853 óta még császári pátenis is utasított a Gott erhalte állami ünnepeken való hivatalos megszólaltatására. A Vasárnapi Újság egykorú beszámolója csupán annyit ír az 1857. május 6-ai díszelőadásról, hogy „*egy új, az ünnepélyre készült dalműből állott.*” Még a játszott opera címéről sem értesülünk, csupán azt közlik, hogy „*Felséges Uralkodónk pompás magyar egyenruhába volt öltözve*” és egy ősz színész „*Éljen a király és éljen a haza*” köszöntéssel poharat emelt az uralkodó párra.<sup>11</sup> A hagyomány szerint Erzsébet királyné ismerte Vörösmarty Szép Ilonkáját, s egy ízben a királyköszöntőt Vörösmarty szavaival így viszonzotta: „*Hadd folytassam én is: Addig éljen míg a honnak él.*”<sup>12</sup>

A 150 éves jubileumi koncert zárószáma Erkel Harangkara után a Hymnus volt. A mű az egykori 1844-es pályázati példány szerint szólalt meg, de néhány pillanat múlva a kórushoz és a zenekarhoz – felállva – az egész közönség csatlakozott. Az előadás igazi népünneppé változott. Erkel szerzői akarata szerint.

### *Szőnyiné Szerző Katalin*

(*Liszt magyar szemmel – The Hungarian View of Liszt, utánközlés*)

<sup>1</sup> Átvétel a „Liszt magyar szemmel” / „The Hungarian View of Liszt” c. lap 2017. októberi 29. számából.

<sup>2</sup> Az egykorú lapok, mások mellett a Vasárnapi Újság és a Zenészet Lapok bő terjedelemben számolnak be az 1867. június 6-ától kezdődő, az Osztrák-Magyar Monarchia megszületését jelentő, világra szóló 6 napos rendezvénysorozatról. Az Udvar képviseletében 921 fős kíséret érkezett Bécsből Budára, és ebből 65 fő zenész volt. Már 1867. június 5-én itt vannak a zenekar tagjai, és 10 napra a Budai Vár erődíszterít épületeiben szállásolták el őket. A németnyelvű pesti vicc, vagy maguk a bécsi zenészek élcelődtek a vendég-látókon, mintegy büntetésként megélve, hogy Liszt művét voltak kötelesek előadni. - In: Zenészet Lapok (a továbbiakban ZL), 1867. jún. 9. 36. sz. 561. h.

<sup>3</sup> Idézet Ábrányi Kornél vezércikkéből. - In: ZL 1867. június 9, 36. sz. 561-564. hasáb

<sup>4</sup> Wohl Janka: François Liszt. Souvenirs d'une compatriote (Párizs, 1887, 20-21.) c. könyve alapján magyarul idézi: Alan Walker: Liszt Ferenc 3. Budapest, 2003, 156.

<sup>5</sup> ZL, 1867. június 9, 36. sz. 575. h.

<sup>6</sup> ZL, 1867. jún. 23. 38. sz. 591. h.

<sup>7</sup> ZL, 1867. jún. 16. 37. sz. 579. h.

<sup>8</sup> ZL, 1867. jún. 16, 37. sz. 587-88. h. - Idézeteink a Nemzeti Színház rovat híreiből származnak.

<sup>9</sup> Legány Dezső: Erkel Ferenc művei és korabeli történetük. Budapest, 1975, 66. l.

<sup>10</sup> Dr. Mikusi Balázs, az OSZK Zeneműtára vezetőjének szíves közlése szerint a Ms. Mus. 359. jelzetű partitúrában Erkel bejegyzése: „ének végevel / orgona szo / hallik a kápolná- / ban, és egy Vers / a Kölcsi Erkel féle / Hymnusból /: Isten áld meg a Magyarat /: énekeltek halkan / teljes ének Karral / a Kápolnában orgona / kísérettel.”

<sup>11</sup> „Nemzeti színházi díszelőadás Ő csász. Kir. Felségeik tiszteletére.” In: Vasárnapi Újság, Pest, 1857. május 10, 19. sz., 159. l.

<sup>12</sup> F. Dózsa Katalin: A világ legszebb asszonya. A tanulmány írója idézi Ráday Pál 1873-ból származó visszaemlékezését egy gödöllői udvari ebéd alkalmából. - In: Rubicon. Történelmi magazin, 2017/1, 74. l.



# Népzene Szó

NÉPDALKÖRÖK, PÁVAKÖRÖK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESÉK OLDALA

## MI IS AZ A NÉPZENE?

Vagy inkább: kié a népzene?

Maga a szó egy kéttagú összetétel: nép és zene. Nem is olyan egyszerű definiálni a szót. Mást jelent nálunk és mást Amerikában. És egészen mást mondjuk Szingapurban vagy Németországban. Nálunk a népzene paraszzenét, a parasztemberek zenéjét jelenti, Bartók is így határozta meg. A parasztság zenéje, falun termett, mezei virág... Nem szeret egy vázában lenni a művirággal. Vagy mégis?

A népzene fontos ismertető jege, hogy a szerzőjét nem ismerjük. Nem tudjuk, ki írta a szövegét, ki szerezte a dallamát. Vannak olyan dalok, amelyeknek dallama hasonlít egy-egy szerzővel rendelkező daléhoz. Nem lehet ez véletlen, elképzelhető, hogy egy-egy nóta, műdal olyan sikeres volt, hogy elterjedt a nép körében, aztán kicsit átalakult, variálódott, szépült, egyszerűsödött és népdallá változott. Nem baj ez, inkább példája az életnek.

Az 50-es években egy nemzetközi népzenei szervezet (IFMC) megpróbált hivatalos definíciót szerkeszteni a népzenehez. Nem nagyon sikerült, de azt leszögezték, hogy a népzene variálódik, szelekció után marad fenn (azaz csak a legjobb variás éli túl az időket) és léte folyamatos, azaz nemzedékről nemzedékre öröklődik.

A parasztság mint társadalmi osztály ma már nem létezik, most vajon kié a zenéje? Élhet-e valami úgy, hogy létrehozója, csiszolója, éltető talaja megszűnik? Élet-e az, amikor valamit egészen másként, egészen másra használnak, mint amire eredetileg termett? Élet-e az, ha nem úgy használják ahogyan ő azt megszokta? Amikor olyant tesznek vele, ami nem neki való? Él-e egyáltalán? Úgy él-e, ahogyan egykor? Jó-

e, ha hozzányúlunk – hozzányúlunk, azaz teszünk hozzá, másként adjuk elő mint ahogyan az egykori előadók, a magyar parasztemberek? Sok-sok olyan kérdés merül fel, amelyekre csak bőven, hosszasan lehet felelni. Sok könyvet kell előbb elolvasni, sok – gyakran különböző, egymásnak ellentmondó – véleményt kell megismerni, mindezt megemléstetni, leszűrni és átgondolni. A válasz akkor sem lesz egyszerű.

A népzene szájhagyomány útján terjed...

Ezt tanultuk az iskolában. Így is van. A dalok éneklés útján, hallással, eltanulással öröklődnek, terjednek. Szájjal énekelünk, tehát ez szájhagyomány. Nem írják le, nem kottázzák őket saját környezetükben. Am a dolog mégsem ilyen egyszerű. Merthogy az írásbeliség nélkülözése nemcsak beszéd vagy éneklés, azaz a száj használatának kerülését jelenti. Hangszeres játékot, táncot pl. mozdulatok ellesésével tanul egyik ember a másiktól. Éppen ezért ma már inkább azt mondjuk: rögzítés nélkül terjedt a magyar népdal, azaz senki nem vette kőbe, nem írta le, nem vette fel magnóra vagy iPodra, anélkül ment tovább. Ma már persze más a helyzet. Írunk is, rögzítünk is, tanítunk is, mégpedig hivatalosan, tehát a hagyományostól eltérő módon megy az átadás. Egy magára valamit is adó énekes ma nemcsak meghallgatja a felvételt, hanem meg is nézi az énekesről készített videót, és lehetőség szerint el is megy hozzá, személyesen tanulja meg tőle. (Amennyiben ez lehetséges.) Ezt ajánlották a nagy népzene kutatók is, azok, akik az előadásra, a használatra is sarkallták a népzene iránt érdeklődőket. Ám aki jó sok dalt megtanult „szájból”, azaz „szájról”, vagyis hallás után, az bátran megnézheti a csak kottában fellelhetőket, fog menni úgy is. Ha egy stílus többé kevésbé a fejünkben, az ajkunkon van, az oda tartozó dallamok ugyanúgy fognak megszólalni. Érdemes néha eljátszani ezzel. Egy-egy „lecsupaszított”, csak az ún. főhangokat tartalmazó, azaz díszítés nélküli kottával ellátott könyv egy-egy dalát próbálja meg Olvasóm elénekelni úgy, ahogyan ő szereti, szeretné: azaz tegyen bele stílust. Töltse meg élettel, az általa tanultak és hallottak alapján. Menni fog! Természetesen ez csak bőséges tapasztalat birtokában lehetséges. Kezdeni mindenképpen sok-sok hallgatással, felvételek megnézésével, tánc-, zenésztáborok látogatásával, táncházba járással kell.

(Folytatása következik.)

Dr. Fehér Anikó

## BEMUTATKOZÁS A POLGÁROK HÁZÁBAN

„...Egy lángot adok, ápolod, add tovább,  
Csillaggal álmodik az éjszaka,  
És lidércfényvel álmodik a szívem.  
Egy lángot adok, ápolod, add tovább,  
És gondozd híven...

Egy lángot adok, - én is kaptam azt  
Messziről, mint egy mennyei vigaszt,  
Egy lángot, amely forraszt, összefűz...”

(Reményik Sándor: Örök tűz, részletek)

Október 27-én került sor arra, hogy a Vass Lajos Népzenei Szövet-

ség bemutatkozzon a Polgárok Házában. Voltaképpen a Szövetség, a több, mint két évtizedes munkáját kívánta ismertetni, hiszen a névadót, a zeneszerzőt, karnagyot, népdalgyűjtőt és nem utolsósorban az ország megénekeltezőjét mindenki ismeri. Gondolná az ember, de sajnos nem így van, még azok közül sem tudnak róla sokan, akik reflektorfényben dolgoznak, fiatalok (még, ha viszonylag is).

No, nem akarunk beállni a fiatalok bírálói közé, de sajnos, ez az igazság.

A 27-ei este ugyancsak rácafolt az előbbi állításon. Annyi kedves fiatal láttunk, akik továbbviszik a lángot, akik gyönyörűen énekelnek és játszanak a népi hangszereken. Az idő szorításában nagyon keveset tudunk megmutatni a kedves közönségnek, hiszen a nagydíjasok közül kívántuk meghívni azokat, akik megoldották a távolság adta nehézségeket, és a hétköznapi kötöttségeket.

**Trznadel Angéla**, a Ház programigazgatója, kedves szavakkal nyitotta meg a gazdagnak ígérkező estet. Megtudtuk, hogy a különböző tájegységek – beleértve a határainkon túli magyarokat is, természetesen –, rendszeresen bemutatkoznak szellemi és tárgyi kultúrájukkal.

A műsorközlő **Farkas Katalin** volt, a Szövetség elnökségének tagja. Szép igényes nyelvhasználatát megszoktuk, és most is örömmel hallgattuk. Felkérte a Vass Lajos Szövetség elnökét, Vass Józsefet, a névadó testvéröccsét, a köszöntő megtartására, és egyben az alapítás és a mai eredmények ismertetésére. Ebben, elnök úr kiemelte, hogy az alapítás Kóka Rozáliától származik, nem sokkal Vass Lajos halála után. Ő a Népzenei Szövetség tiszteletbeli elnöke. Vass József méltatta Horváthné Bakos Ilonának, az egyik elnökhelyettesünknek odaadó, önzetlen munkáját, amellyel az állandóságot biztosítja.

Ezt követően, a Szövetség két szakmai vezetőjét kérte fel Farkas Katalin, előadásuk megtartására.

**Dr. Gerzanics Magdolna**, népzenekutató, Vass Lajossal történt megismerkedésükre, és közös munkájukra emlékezett.

Szavait Juhász Erika, a Nyíregyházi Egyetem - népi énekoktató -, tanárának éneke követte. Az előadás különös értékét az előadó szép hangján kívül az adta, hogy Vass Lajos, édesapjától gyűjtött dalait szólaltatta meg.

**Dr. Alföldy-Boruss István**, a Magyar Rádió, Zenei Együttesek ny. igazgatója, Kodály halálának 50. évfordulójáról, és a nagy mester munkásságának legfontosabb állomásairól beszélt, a rövidre szabott idő keretein belül.

Előadását, Kodályhoz kötődő népdalok követték, **Juhász Erika** és **Széles András** citeraművész, tanár előadásában.

A Vass Lajos Népzenei Szövetség kitüntetései következtek, amelyeknek méltató szövegeit, **Farkas Márta**, a másik elnökhelyettes vezette fel, és a két szakmai vezető, valamint az elnök (Alföldy, Gerzanics, Vass J.) adta át. A plaketteket **Dr. Domonkos**

**Béla** szobrászművész ajándékozta a Szövetségnek.

A kitüntetettek méltatása így hangzott:

„Jászai Béláné, több évtizeden át tartó lelkiismeretes népzenei tevékenységéért, a Komoródi Asszonykórus vezetése mellett, a népdalok ifjúság körében való terjesztéséért, megszerettetéséért, a magyar népi kultúra ápolásáért, a Vass Lajos Emlékplakett elismerésében részesül.”

„Tanai Erzsébet ... keze alatt több generáció nevelkedett, kezdte meg népdalénekesi pályáját, aki számos elismeréssel rendelkezik, nagyban hozzájárult a magyar népdalkincs megőrzéséhez, tanítványai által az utókornak való átadásához, amelyért kiérdemli a Vass Lajos Emlékplakett elismerést.”

A kitüntetettek Széles András citerajátékkal és énekszóval, valamint a Keltike Együttes népdalcsoporttal köszöntötte.

Ezután került sor, a Szövetségben „Nagydíj-at” elért szólisták és együttesek műsorára.

Hallhattuk **Ábrahám Ritát Nyúlról**, a **Bogácsi Pávakört**, **Dudás Klárát Forráskútról**, **Légrádi Esztert Vecsésről**, **Tóth Lászlót Pálházáról**, **Gubincez Ákost Nováról**, a **Kankalin Citeraegyüttest Vésztőről**, a **Labdarózsa-együttest Vecsésről**.

Hát így adtuk a Vass Lajos Népzenei Szövetség működéséről ízelítőt, a nagy névadó szellemét idézve és ébren tartva, ahogy ezt Zsirai Károly egy alkalommal megírta a zeneszerzőről, karnagyról, népdalgyűjtőről és legfőképpen, az EMBERRŐL:

„... Itt találkoztam Vass Lajossal  
az erdő azóta énekel-,

Sétálgatott a kórustagokkal...

S most sírjánál 'páva' térdepel.

Zümmög a szél, egyre hangosabban,

Ezt a kórust ki vezényli?

Árad a dal búban, vigalomban,

Múlhatatlan lelkét tükrözi.

(Zsirai Károly: Emlék, részlet)

Farkas Márta elnökhelyettes, megköszöni a **Polgárok Házának** befogadóképességét, a támogatók segítségét, az előadóknak, továbbá a közreműködőknek a színvonalas programot, utoljára, de nem utolsósorban, a rendezvényt megtisztelő vendégek megjelenését.

Támogatóink:

Emberi Erőforrások Minisztériuma

NKA

Bethlen Gábor Alap

Magyar Művészeti Akadémia

Aranyosi Éva

Tóth László

Ezután már csak az maradt hátra, hogy a kedves kartali Asszonykórus finom házi süteményeit kóstolgassák a vendégek.

*Dr. Gerzanics Magdolna*

*népzenekutató, a*

*Vass Lajos Népzenei Szövetség, egyik szakmai vezetője*





## KÓRUSTALÁLKOZÓ VERESEGYHÁZON – JUBILEUMI MEGEMLÉKEZÉS

### KODÁLY ZOLTÁN TISZTELETÉRE

#### *Kodály Zoltánra emlékezve*

Kodály Zoltán zeneszerzői munkássága, pedagógiai módszere nemzetközi rangra emelte a magyar zenetudományt, ezzel is gazdagítván az egyetemes emberi kultúrát. Magyarországon napjainkban is számos zenepedagógus, művésztanár vallja magáénak a Kodály-módszert. A Lisznyay Szabó Gábor AMI egyik vonóstanára, Novák Gyuláné egy korábbi visszaemlékezése során a következőket mondta. *”Az általános iskolai tanulmányaim mellett hat éven át jártam zeneiskolába. Egyik legkedvesebb emlékem közé tartozik, amikor egy szolfézs versenyen Kodály tanár úr előtt 2. helyeztettem.”* Az 1950-es években jártunk ekkor, a tanárnő még csak kisiskolás volt, de az alapfokú zenei oktatásban egész életre szóló útravalót kapott a zene szeretetéről, az élet szépségéről. Felsőfokú zeneművészeti tanulmányait követően tanári pályafutásán végigkísérte Kodály szellemisége. Oktató-nevelő munkájában Kodály Zoltán példáját követve, „Kodály tanárként” az énektudást a hangszerrel való foglalkozás, a hegedülés alapjaként tartotta és tartja a mai napig is számon.

2017. december 2-án fiatalok és felnőttek csoportjai népesítették be a Fabriczius József Általános Iskola Mézesvölgyi épületének auláját. Kodály Zoltán születésének 135. évfordulójára rendezett kórustalálkozó résztvevőjeként Ipolyság, Aszód és Veresegyház képviselőiben érkeztek az énekkarok. Öt kórus, az ének hangján emlékezni, tisztelni a nagy zeneszerző, zenetudós és népzene kutató emléke előtt. Kettős évforduló volt ez, a születés és az eltávozás évfordulója, mert pontosan 50 éve, 1967. március 6-án, 85 éves korában hunyt el a háromszoros Kossuth-díjas zeneszerző, Kodály Zoltán.

*Pásztor Béla* polgármester bevezetőjében üdvözölte a résztvevő kórusokat, majd köszönetét fejezte ki a találkozó szervezőinek, személy szerint *Kovács Katalin* karvezetőnek. Az esemény közös énekléssel vette kezdetét, Kodály Zoltán 1916-ban Nagyszalontán gyűjtött *Serkenj fel, kegyes nép!* kezdetű népdalfeldolgozásával.

Az ünnepi hangversenyen fellépett kórusok: az **Ipolysági Mag-nificat Gyermekkar** és a **Musica Aurea Vegyeskar**, továbbá Aszód-ról érkezett a **Stellaria Media Nőiakar**. Veresegyházat képviselte a **Fabriczius József Általános Iskola Fülemlé Gyermekkara** és a házigazda **Gaudeamus Kórus**. Veresegyház és Ipolyság város közti kölcsönös kulturális együttműködés már több évtizedre tekint vissza. A két település művészeti életének szereplői, így a kórusok tagjai is rendszeres gyakorisággal találkoznak.

A **Musica Aurea Vegyeskar** nem először járt a városban, tagjai régi ismerősként, barátként érkeztek. Az 1997-ben alakult vegyeskar repertoárjában a kezdetektől fogva megtalálhatóak az egyházzenei műveken kívül jelen korunk világi darabjai is. Műfajilag a közép-kori gregorián énektől a kortárs komoly- és könnyűzenei darabokig számos mű gazdagítja a mindenkori zenei élményt. Veresegyházra természetesen Kodály Zoltán munkásságához kapcsolódó darabokat hoztak, többek között egy gregorián dallamot, az Adventi éneket. A húszéves kórus évente 8-10 alkalommal lép fel, nemcsak Ipolyságon és környékén, hanem rendszeresen meghívást kapnak

Magyarországra. Vendégszerepeltek Veresegyházon kívül Budapesten, Vácon, Szegeden, Balassagyarmaton és Törökbálinton. Jelenlegi vezetőjük *Béres Gábor* gimnáziumi tanár.

A **Stellaria Media Nőiakar** karnagya *Énok-Nagy Levente* régi, dédelgetett álmát látta megvalósulni az általános iskolai tantestület tagjai és a városban élő, a dal, a muzsika iránt fogékony emberekben, miután megalakította a kórust. A 2013-as megalakulást követően rövid időn belül ismerté váltak Aszód város közösségi életében. Rendszeres résztvevői a település kulturális életének, egyik legutóbbi hangversenyüket az Evangélikus egyházközség Gyülekezeti Termében tartották, ahol olyan előadók is közreműködtek, mint *Mukk József* nívódíjas opera-énekes és *Ombódi Diána* zongoratanárnő. Repertoárjuk főleg a reneszánsz kórusmuzsikán alapszik, de előadnak kortárs műveket, világi és a szakrális egyházzenei darabokat is. Hagyományaik közé tartozik a Zene világnapja alkalmából rendezett önálló hangversenyük, továbbá a budapesti belvárosi Szent Anna templomban évenként megrendezett adventi hangverseny. Első külföldi útjuk Erdélybe vezetett, ahol 2014-ben részt vettek a Nyáradszeredán megrendezett Kárpát-medencei magyar kórusok találkozóján. Erre az eseményre a kórustagok még a mai napig is jó szívvel emlékeznek vissza. A mostani veresegyházi fellépésre is örömmel készültek, együtt énekelni, tisztelni a nagy magyar zenetudós, Kodály Zoltán emléke előtt.

A **Gaudeamus Kórus** 1998-ban *Kovács Katalin* karvezető és a helyi általános iskola tantestületének tagjai, továbbá a település óvodapedagógusainak összefogásával alakult. A város zenei életébe rövid időn belül bekapcsolódtak, sokak által ismerté váltak. Rendszeresen, a mai napig is fellépnek nemzeti ünnepeinken, a városi rendezvényeken, a karácsonyi iskolai hangversenyeken. A kezdeti időszakban, a kórus 2002-ig vegyeskarként működött, majd ezt követően alakult át női kórossá. Soraik közt időről időre feltűnnek az általános iskola ének-zene tagozatos végzett diákjai. A kórusnak több éven keresztül volt lehetősége a **Váchartyáni Canzonetta Nőiakkarral** való együttműködésre. A közös koncertek alkalmával megadatott *Farkas Pál* karmester vezényletével a Váci Szimfonikus Zenekarral való együtt szereplés felejthetetlen élménye. Az eltelt két évtized során több alkalommal felléptek Erdélyben, Szlovákiában. Nemzetközi kórustalálkozókon vettek részt, jártak Prágában, legutóbb 2014-ben Varsóban. Munkásságukat több elismerés és díj fémjelzi. 2013-ban, fennállásuk 15. évfordulója alkalmából magas színvonalú munkájuk elismeréseként a kórust Veresegyház Város Önkormányzatának Képviselő-testülete „Veresegyházért Díj” kitüntetésben részesítette. *László Gergely* a kórus zongorakísérője és ze-

neszerzője ezen az estén új oldaláról mutatkozott meg, mint karvezető állt élére a női karnak.

Ipolyságról érkezett a Fegyverneki Ferenc Közös Igazgatású Katolikus Iskola **Magnificat Gyermekkara**, vezényelt *Wollent Andrea*. Az iskolai énekkar huszonkét éves múltra tekint vissza. Az 1995-ös megalakulásukat követően, a lelkes, énekelni szerető gyerekekből álló kórus a mai napig is rendszeresen fellép az iskolai szentmiséken és ünnepeken továbbá a helyi és a környező települések rendezvényein. A mostani magyarországi vendégszereplésük nagy élmény volt a számukra, mint kiderült, több gyerek még egyáltalán nem járt hazánkban. Szép, tiszta énekükkel az est fénypontjává váltak. Elutazásuk másnapján a Szentlélek-templomban Isten dicsőítésére énekeltek a veresegyházi hívők sokasága előtt.

A **Fabriczius József Általános Iskola Fülemlé Gyermekkara** évről évre az ének-zene tagozat tanulóiból kerül ki. Jelenlegi vezetőjük *Templom Erika* énektanár, karvezető. A Fülemlék számos elismeréssel, dicsérrel, aranyminősítéssel rendelkezik, de mindenképp felett egyik legemlékezetesebb eseményük 2016-ban következett be. Teljes idejű közös koncertet adtak a Veresegyházon vendégszereplő Ghymes Együttessel, ahol valljuk be őszintén, szinte elvarázsolták a közönséget. A Kodály emlékhangverseny, a kórustalálkozó fényét a közös éneklés élményén kívül két irodalmi alkotás is emelte. Az egyik *Vészi Endre* „Éneklő iskola” című verse, melyet *Ácsné Csáki Ildikó* drámapedagógus előadásában hallottunk. A másik irodalmi mű egy különleges vers volt, Horváth Ferenc veresegyházi költő „Zene” című költeménye. Ez utóbbit Elekesné Bellai Klára nyugállományú pedagógus tolmácsolta. „Fülelj csak, itt minden zene”, és az est folyamán csak szállt a dallam, és az öt kórus maradandó emléket hagyott a szívünkben.

*Veréb József*



A kórustalálkozó résztvevői - Veresegyház

## Zene

Fülelj csak körül, itt minden zene:  
eső verése, szíved dobogása,  
évszakok muzsikáló üteme,  
rügy pattanása, avar ropogása.

S zene az is, ha koccan a kanál  
reggelente a csésze peremén,  
s bőséges gordon húrja minden hangszál,  
ha nagybőgőzik az északi szél.

Muzsikál a jégcsap is, hogyha csordul,  
s ugyanúgy zene az értő fülének,  
ha templomtornyon szélkakas csikordul;  
a varjúkárógás meg tiszta ének.

Zenél a szempillák halk veredése,  
a boldog s a lemondó sóhaj is,  
akárcsak az őszök dióverése –  
hallgasd csak őket: egyik se hamis.

A mindenség örök összhangzatában  
melléfogásnak nem lehet helye –  
így hát e földi, mulandó világban  
se tévedhet sohasem a zene.

*Horváth Ferenc*



Stellaria Media Nőikar



Musica Aurea Vegyeskar



Gaudeamus Veresegyház



Magnificat Gyermekkár



Fülemlé Gyermekkár - Veresegyház

HERÉNYI ISTVÁN:

## SZEMTŐL SZEMBEN A KARNAGGYAL, AVAGY KÓRUSOK HÁTULNÉZETBEN

(egy amatőr kórista vallomásai)

*Második javított változat  
(az olvasók észrevételeinek felhasználásával)*

### BEVEZETŐ GONDOLATOK

A karnagyok kórusukat többnyire csak előlről nézve ismerik, és bár általában van kórus énekesi múltjuk is, számomra sokszor úgy tűnik, mintha az ott szerzett tapasztalataikat elfelejtenék. Ezért gondoltam arra, hogy összefoglaljam a saját benyomásaimat, hátha hasznos lehet számukra, ha a másik oldalt is látják. Én sohasem vezényeltem kórust, így véleményem garantáltan egyoldalú.

Remélem, hogy soraimat elolvastva egyes kórustagok is többé-kevésbé magukra ismernek, és nem árt, ha megtudják, hogy leghátulról, a basszus szólamból nézve hogyan is fest a kóruséneklés. Nem vagyok szakember, de meglehetősen nagy tapasztalattal rendelkezem ezen a téren és ezért gondoltam, hogy talán nem árt mindezt leírni, ezt azonban csak az olvasó döntheti el. Céloom az, hogy felhívjam a figyelmet néhány olyan momentumra, amelyek teljesebbé tehetnék a kóruséneklés örömét azok számára, akik szívesen énekelnek és talán a hallgatóság érdekében tett megjegyzéseim sem lesznek teljesen haszontalanok.

A fenti címmel már több mint 20 évvel ezelőtt is írtam egy kis dolgozatot, amelyet akkor elsősorban kórusvezető ismerőseimnek szántam és adtam át személyesen. Már akkor felmerült a gondolat (többen javasolták), hogy dolgozzam át művemet a szélesebb közönség — elsősorban kórustagok — számára is. Most végeztem el ezt a munkát, amelyet leginkább amatőr, a capella éneklő, 30-40 fős kórusoknak és karnagyaiknak szánok elolvasásra, de természetesen másokkal is szívesen osztom meg gondolataimat.

Mindenekelőtt egy megjegyzés a szóhasználatról. Az amatőr és dilettáns szavak közel szinonimák, de én az amatőr szót pozitív értelemben (műkedvelő, aki tisztában van saját korlátaival, és az ügy iránti szeretetből tevékenykedik), míg a dilettáns szót negatív értelemben (olyan hozzá nem értő, aki profinak képzelet magát) fogom használni. Példaként mindjárt megemlítem, hogy magamat amatőr énekesnek tartom, de ha valaki — különösen jelen dolgozatom elolvasása után — dilettánsnak fog minősíteni, nem fog nagyon megbántani akkor sem, ha nem is esik kifejezetten jól.

### BEMUTATKOZÁS

20 évvel ezelőtt csak ismerősöknek szántam írásomat, így nem kellett bemutatkoznom, ehelyett készítettem egy kis összefoglalót a különböző kórusokban szerzett élményeimről. Most úgy gondolom, hogy az összefoglaló nem lenne különösebben érdekes azok számára, akik nem ismernek személyesen, viszont bemutatkozni talán nem éreketlen, hogy nyilvánvalóvá váljék az olvasó számára, hogy nem tudományos értekezést, vagy doktori disszertációt tart a kezében, hanem egy itt-ott komolyabb, másutt komolytalanabb élménybeszámolót kiegészítve saját véleményemmel.

Említettem, hogy nem vagyok szakember a zene területén, de nagy tapasztalattal rendelkezem. Az, hogy nem vagyok szakember, úgyis ki fog derülni az olvasó számára, ha szentel még egy kis időt a továbbiak elolvasására, így most már csak arról próbálom meggyőzni, hogy nagy tapasztalattal rendelkezem.

Öt éves koromban kezdtem zenét tanulni magán úton. Két évvel később kerültem át az állami zeneoktatásba Budapesten, a Kertész utcai általános iskolába, ahol Szőnyi Erzsébet volt akkor a vezető szolfézstanár. Ez volt a Zeneakadémia gyakorló iskolája. Ide járt Schiff András, Kocsis Zoltán, Ránki Dezső, Szenthelyi Miklós és Presser Gábor is (aki osztálytársam is volt általános iskolában). Egy ízben Kodály Zoltán is meglátogatott egy bemutató szolfézs órát, ami után megsimogatta a fejemet, mert ügyesen szerepeltem. Ily módon még serdületlen ifjú koromban tagjává váltam azon emberek népes — és mindmáig egyre bővülő — családjának, akik közvetlen kapcsolatba kerültek Kodály Zoltánnal...

14 évig tanultam hegedülni, két évig cimbalmozni (Tarjáni Tóth Idától) és középiskolás koromban autodidakta módon megtanultam furulyázni is, amit aztán eleinte népi tánccsoportok kíséretében hasznosítottam kiskatonaként, később reneszánsz együttesekben a furulya család szinte minden tagját kézbe véve. Nyolc évig játszottam az István zenekarban, ahol a második hegedű szólamvezetőségéig vittem, nyolc évig voltam tagja a Musica Antiqua Hungarica

## A KÓRUSÉNEKLÉS ÖRÖMEI

Ha most — öreg fejjel — megkérdeznének arról, hogy miért is szeretek kórusba járni, mindenekelőtt azt válaszolnám, hogy mindig azzal a reménnyel veszek részt egy kórus munkájában, hogy részese lehetek majd annak a csodának, amikor egy zenemű megszólal és a szerző mondanivalója megéri a hallgatókat. Ennek a csodának a megszületésén fáradozunk a próbákon.

Fontos, hogy érezzem az előadásban a saját szerepem fontosságát: ha én nem lennék ott, a mű másképpen szólna. Ehhez persze az kell, hogy a műveket minél jobban ismerjem, a szólamomat akár egyedül is el tudjam énekelni, ne kelljen a szüneteket számolgatni, vagy a következő belépés hangját próbálgatni: tanuljam meg a művet azon a fokon, amelyre egyáltalán képes vagyok. A kotta csak a biztonságot növelje, ne legyek teljesen ráutalva. A szöveget ne csak „alámondjam”, hanem énekeljem is.

Tapasztalataim alapján mondom, hogy ezt az örömet az amatőr kórustagok egy jelentős része talán még sohasem érezte, mert az énekelt repertoár — érthető módon — kissé mindig meghaladja az együttes képességeinek határait: a műsor kitalálásában nagyobb szerep jut a vezető ambíciójának, hogy minél többet hozzon ki együtteséből, semmint a kórustagok vágyainak és adottságainak. A karnagy kevésbé számol a realitásokkal, inkább saját — többé-kevésbé titkos — elképzeléseit szeretné megvalósítani.

Szerencsére a kórustagság egyéb örömeikkel is jár, amelyek már kevesebb felkészültséggel is elérhetőek.

Mindenekelőtt nagyon jó dolog olyan alkotó közösség tagjának lenni, amelyik rendszeresen találkozik, de nem azért, hogy pletykáljon, politizáljon, TV-t nézzen, vagy az interneten lógjon, hanem azért, hogy valami nagyszerűt próbáljon közös erővel létrehozni, tartalmasan eltöltve az időt. A közös érdeklődés közel hozza egymáshoz a közösség tagjait és nagyon jó dolog hasonló értékrendben gondolkodó emberek között lenni (similis simile gaudet — mondja a latin). Gyakran szövődnek életre szóló barátságok és szerelmek is a kórusokban (sőt olykor még házasságok is, mint például az én esetemben). Az nem igaz, hogy minél gyengébb egy kórus szakmailag, annál jobb a közösségi élete, de az biztos, hogy az intenzívebb és igényesebb szakmai munka könnyen háttérbe szoríthatja a közösségi életet (ami nem feltétlenül baj).

Nagyon jó érzés a színpadon szerényen mosolyogva a közönség ünneplését élvezni, vagy az előadás szünetében a büfében azt látni, hogy mutogatnak rám: az a szóke (ma már őszülő) bajuszos is énekel a kórusban.

A kórusok életében előfordulnak külföldi utazások is, amikor fokozottan érezhetjük a megbecsülést és a vendégszeretetet.

A kórustag a magánéletben is „művész”, különleges, aki egy kicsit különbözik a többi embertől, ami megbecsülést jelenthet. Szerencsés esetben a megérdemeltnél is nagyobb, hiszen nem csupa hozzáértő között élünk...

## A HANGKÉPZÉS ÉS A BEÉNEKLÉS

*Szinopszis:*

*A beéneklés preventív intézkedés a próbák és előadások közbeni üvöltözés megelőzésére. A lelkiismeretes beéneklés után ugyanis senkinek sem marad hangja.*

Zenekarok esetén az együttes munkájában való részvétel elengedhetetlen feltétele a néhány éves zenetanulás még amatőrök esetén is. Nem ülhetek be a hegedűszólamba úgy, hogy korábban még sohasem volt a kezemben a hangszer. „Énekelni azonban mindenki tud” — szokták mondani, és ezért szinte mindenki találhat magának kórust, ha énekelni szeretne, pedig ez a megállapítás majdnem olyan téves, mintha azt mondanám, hogy „mindenki tud zongorázni, hiszen csak a billentyűket kell leütni”. Az amatőr kórustagok között ma még nem nagyon szokásos az énekórákra járás, a hangképzés: az olyan kórustag, aki tanult zenét nem ritka, de akinek képzett ének hangja van, az már annál inkább.

Ennek aztán az a következménye, hogy olyan kórusok is, amelyek alig férnek el a színpadon, néha olyan élettelen, gyenge és matt hangon szólalnak meg, hogy az ember meglepődik és alig hall valamit. Ha véletlenül képzett hang kerül egy szólamba, azt leintik, hogy „kihallatszik”, ami persze igaz, csak hogy éppen az ő példáját kellene követni ahelyett, hogy őt is „beszürkíténék” a többi közé.

Az „egységes” kórushangzás elérése érdekében az amatőr kórusok nagy része természetellenes, „szolfézs” hangon (a kifejezést hivatásos zenészekről tanultam, a hang-effektusokkal gazdagított meleg levegő megjelölésére) énekel, amelynek aztán se színe, se kifejező ereje nincsen, viszont — a tökéletlen technika miatt — eléggé megviseli az énekesek hangképző szerveit, és így azok hamar kifáradnak, esetleg megbetegsznek. Abból a — szerintem, és más, igazi hozzáértők szerint is téves — elképzelésből indulnak ki, hogy annak az oka, hogy egy szólam nem egységes, a kórustagok eltérő hangszíne az oka. Ezért aztán megfosztják a hangot a színétől és suttogásra emlékeztető szintelen (matt) hangon énekelnek. Pedig az egységes hangzás sokkal inkább azon múlik, hogy mindenki tisztán intonál és a szólam „együtt van” ritmus és szövegmondás terén is. Zenekarok hegedű szólama sem attól egységes, hogy minden hangszer ugyanannak a mesternek a műhelyéből származik, hanem attól, hogy tisztán intonálnak, és egyszerre húzzák a vonót. Ez a „szolfézs” hangon éneklés az oka annak, hogy énektanárok gyakran féltik, óvják, sőt nem ritkán

tiltják is növendékeiket attól, hogy részt vegyenek amatőr kórusok munkájában. Elgondolkodtató ez, ha tudjuk, hogy a hangszeres zenetanárok általában kifejezetten biztatják növendékeiket a társas zenélésre (kamarazene, zenekar). Hivatásos kórusok természetesen meg sem próbálkoznak a „szolfézs” hanggal.

Amikor énekelgetni kezdtem, a beéneklés még nem volt általános gyakorlat a kórusok életében. Először a Collegium Musicum kórusban találkoztam vele, de ma már minden kórus, amelyik „ad magára”, beénekléssel kezdi a próbát és beénekléssel készül a hangversenyekre is. Láttam olyan kórust is, ahol a beéneklés mindig csak addig tartott, amíg a komolyabb munkához elegendő énekes nem gyűlt össze (várankozási ceremónia). Egyetlen említésre méltó kivételt ismertem: a Budapesti Madrigálkórust. Ez a kórus fél-profí együttes volt mintegy 16-20 énekesrel (külföldi turnéra már 10 fővel is utaztunk), ahol mindenki tanult énekelni. Próbák előtt egyáltalán nem volt bemelegítés, de ez csak azt jelentette, hogy az első fél órában a kórus nem úgy szólt, mint a próba hátra lévő részében. Előadások előtt pedig legalább egy órával mindig a helyszínen voltunk, ahol a rövidebb műveket végigénekeltek, a hosszabbakba pedig tételenként „belenéztünk”. Azt, hogy a kórus ennek ellenére nagyon jól szólt, számos hangfelvétel ékesen bizonyítja.

Nem hiszem, hogy a csoportos beéneklés hasznos lenne azoknak az amatőr kórustagoknak a számára, akik nem tanultak énekelni: a környezetemben álló mélyebb hangú társaimat hallom, amint énekhangnak már nem nevezhető hangon erőlködnek, vagy falzetre áttérve próbálnak lépést tartani a magasabb szólamokkal. Feleslegesen szorítanak és görcsöket kapnak, még mielőtt egyetlen hasznos hangot is énekeltek volna. Ha valakinek ugyanott szól a hangja a beéneklés végén, mint az elején és ugyanúgy veszi a levegőt a beéneklés végén, mint az elején, az teljesen feleslegesen vett részt a beéneklésen.

Nem nagyon szokás beszélni a beéneklés valós veszélyeiről, pedig vannak ilyenek. Én sok évvel ezelőtt már elő voltam jegyezve egy operációra, amikor rájöttem (én jöttem rá és nem az orvos, vagy az énektanárom), hogy a problémát a nagy lelkesedéssel, ám rossz technikával végzett hangképző gyakorlatok okozták. Azóta már beszéltem szerencsés és kevésbé szerencsés sorstársaimmal az amatőrök és a profik világában is. Annak, hogy mégsem kerülnek amatőr énekesek tömegesen kórházba, valószínűleg az az oka, hogy olyan kevés lelkesedéssel és olyan gyér intenzitással végzik a gyakorlatokat, hogy az inkább csak imitációnak nevezhető és nem hangképzésnek: még arra sem elegendő, hogy kárt okozzon. Ennek ellenére elég sokan panaszkodnak arra, hogy a beéneklés nekik rosszat tesz. A személyre szabott kontroll nélküli beéneklés veszélyes lehet.

Csoportosan csak akkor lehet haszonnal beénekelni, ha mindenki egyénileg tudja, hogy mire kell törekednie, hogyan kell a gyakorlatokat végeznie és hogy mikor kell beszállnia, illetve kiszállnia a skálázásból, képes arra, hogy kontrollálja magát. A legnagyobb veszélyt a túlerőltetés jelenti elsősorban a szédítő magasságokban, de a mély hangok hörgése sem egészséges. A veszély fokozottabb, ha a kórus egyszerre és nem szólamonként végzi a gyakorlatokat. A rádió kórusban általában szólamonként külön folyt a beéneklés.

Hiába mondják azt, hogy „támaszból énekeljétek”, vagy „hozzátok előre a hangot”, ha a jámbor kórustag nem tudja, hogy ez mit jelent. Olyan ez, mintha olyasvalakit szeretnének a vízilabda mesterfogásaira megtanítani, aki még úszni sem tud, vagy mintha olyasvalakit bíznának meg szorzások elvégzésével, aki még az összeadással sincs tisztában: lehet, hogy eltalálja a helyes eredményt, de ennek kicsi az esélye. Ezeket a technikai alapokat csak egyénileg, avatott mester útmutatásai alapján lehet biztonsággal elsajátítani (elvéve találkoztam olyan énekesekkel is, akik ösztönösen jó technikával énekeltek, vagy nem vallották be, hogy tanultak énekelni). Aki nem támaszból énekel, de hangképző gyakorlatokat végez, az olyan, mint a kisgyerek, aki fogpiszkálóval „cigarettazik”: utánozza a nagyokat. A tömeges hangképzés nonszensz. Ezt minden énektanár tudja, bár olykor ennek ellenére elvállalják egy-egy kórus „karbantartását” (nem sok sikerrel). A jó beéneklés nemcsak személyre szabott, de az sem mindegy, hogy magasabb, vagy alacsonyabb fekvésű mű előadására készülünk: olyan kis hangterjedelmű énekesek esetében, mint én is vagyok, ha túl magasra skálázunk, akkor nem szólalnak meg a mély hangok, ha túl mélyre, akkor nem nyílik ki a magasság.

Persze ahhoz, hogy a beéneklés a kórustagok hasznára váljék — feltéve, hogy tanultak énekelni — fontos, hogy a beéneklés kellően szakszerű legyen. Több kórusban is tapasztaltam, hogy a kórus vezetője nem ért a beénekléshez, vagy olyan dilettánsra bízta, akinek sejtelve sincs arról, hogy hogyan kell a beéneklést felépíteni. Lehet, hogy a kórusvezetők képzéséből kimarad az, hogy hogyan lehet karbantartani a „hangszert”, amellyel muzsikálnak?

A legrosszabb eset az, ha a beéneklés vezetőjének semmilyen koncepciója sincsen a beéneklést illetően. Azt gondolja, hogy amiként a mantra ismételtetésével a meditációs gyakorlatot végzők más tudatállapotba kerülnek, a beéneklő gyakorlatok ismételtetésével a kórustagok is más hangállapotba kerülnek (ez persze aztán sokszor be is következik). Mulatságosnak tartom, amikor zenekar is jelen van a próbán és a hangszeres zenészek is beszállnak a beéneklésbe (énekelni kezdenek), mintha az lenne a „lelki felkészítés” a próbára, vagy az előadásra. A beéneklés vezetői olykor még olyan alapvető szabályokat sem tartanak be, hogy a kisebb hangterjedelmű skálákkal kezdjék, és lassan haladjanak a nagyobb hangterjedelműek felé, ehelyett össze-vissza veszik sorra őket, ahogyan éppen az eszükbe jut, pedig a gyakorlatok nem permutálhatóak tetszőlegesen.

A beéneklés ideje nem a tanulás, hanem az emlékezés ideje: arra kell emlékeznünk, hogy amikor legutóbb egy hangot sikerült épkezláb módon megszólaltatnunk, akkor azt hogyan csináltuk? Mit éreztünk? Hogyan vettük a levegőt? Hol zengett a hang?

Vannak olyan beéneklés vezetők, akik szinte minden alkalomra új skálákat hoznak, hogy a beéneklők ne unatkoz-

zanak. A skálák szövegét megpróbálják olykor poénosra választani, hogy az, aki először hallja, még talán nevetni is tud rajta. Máskor meg a skála olyan bonyolult, hogy a pusztá megtanulása is nehézséget okoz. Csakhogy nem ez a cél!

Szerencsés dolog a beéneklést zongorával vezetni, mert ha a beéneklés vezetője énekelve maga adja meg a hangot, gyakran előfordul, hogy rossz példát mutat: hamisan ad hangot, vagy ő maga is rosszul képezi a hangot. Egyébként sem mindegy, hogy a beéneklés vezetőjének milyen hangja van, ugyanis óhatatlanul időnként be kell mutatnia egy-egy gyakorlatot. Ha azonban rossz példát mutat, nem valószínű, hogy jó eredményt érne el. Amikor a Collegium Musicum kórusba jártam, a beéneklést mindig Takács Miklós vezette, akinek szépen zengő, meleg bársonyos hangja volt és sohasem Ugrin Gábor, aki kissé „karcos” hangon énekel. Ők tudták, hogy ez fontos kérdés. Az „igazi” énektanárok maguk is énekesek. Sajnos amatőr kórusoknak általában „igazi” nem jut, hanem csak egy – jobb esetben – amatőr, vagy – rosszabb esetben – dilettáns. *(Folytatás következik!)*



## Egy kis technika... 132.

**Az alábbi gyakorlat három szempontból is hasznos:**

- segíti az **Í** hangzót magas fekvésben (pl. Imhol kerekedik..., Piros alma... stb.),
- segíti az **Á** hangzót mély, ill. közép fekvésben, (pl. Árok partján...)
- hangképzésre vonatkozó instrukció nélkül viszi a hangot a helyes rezonanciális pozícióba.

**A gyakorlat menete:**

A Bartók Jóságigézőjéből ismerős szöveget – Csingilingi lánga – kicsit átformáljuk, a következőképpen: csin-csin-csin-csin-csingi-lingi-lingi-lingi-lingi-lingi-lingi-láng.

**A dallam hozzá:**

csin-csin-csin-csin= dó-ré-mi-fá (negyedekben);

lingi-lingi-lingi-lingi-lingi-lingi = szó-lá ismételve kis nyújtott ritmusokban;

lingi-lingi -láng= szó-fá-mi-ré-dó (folytatódnak a kis nyújtottak, a záró hang negyed érték).

**Instrukciók:**

- ahogy halad felfelé az első négy hang, szinte csak a **CS** hangzókat lehessen hallani, annyira könnyed és halk legyen a hang, viszont a **CS** hangzók intenzív képzéssel emelkedjenek ki. Ez leginkább úgy érhető el, hogy minden egyes **CS** hangzónál „rágondolunk” a fogak találkozására.

- a trilla szerű (szó-lá) ismétléseknél lehetőség szerint egyre halkuljon a hang.

- az alaphang felé haladó befejezés még véletlenül se erősödjön, sőt a láng szó legyen szinte a leghalkabb.

Ha mindezekre tudunk vigyázni, akkor a gyakorlat el tudja végezni hangképző munkáját.

**Miképpen?**

Ha fogzáras mássalhangzó után következik a halk **Í** hangzó, az mindenképpen elől lesz.

Az „ng” gondoskodik a légyszájpad megfelelő helyzetéről, a rezonanciális terület eléréséről, s a halkítás nem engedi a „torok” aktivizálódását.

Végül, amennyiben sikerül elkerülni lefelé a crescendo-t, és az **Á** hangzót nem nagyra tátott szájjal, hanem szinte az **Í** hangzó szájformájával énekel(tet)jük, akkor a magasságon elért csengést lehoztuk a közép-, ill. mély fekvésbe.

Ha rögtön ezután elindítjuk pl. az Árok partján c. népdalt, vagy egy Ave Maria-val kezdődő egyházi éneket, nagyon szépen fog kezdődni. Mindössze annyit kell kérni, hogy a kezdő hang ne legyen erősebb, mint az ének gyakorlat záró hangja.

Ha **Í** hangzó beállítására akarjuk használni a gyakorlatot, akkor a 3., lefelé haladó dallamrészt hagyjuk el, és végig a csingi-lingi ismételtetésében maradjunk (miközben halkítunk is), ad libitum befejezéssel (akkor hagyják abba, mikor elfogyott a levegő).

Összeállította: *Dr. Bruckner Adrienne*

**Egyes példányok (ára: 300,-Ft) beszerezhetők:**

Nagykanizsán: Katona Noémi előadónál a Hevesi Művelődési Központban (Széchenyi tér 5-9.)

Pécsen - Pécsi Nevelők Háza Egyesület székházában (Pécs, Szent István tér 17.)

Tatabányán Saltzer Géza karnagynál és a Szerkesztőségben